

Fricz Tamás: Hibrid politikai rendszerek

2016 február 17. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

értékelve

Még nincs

Mérték

Az utóbbi id?szakban a nyugati sajtóban és társadalomtudományi közvéleményben egyre gyakrabban esik szó az úgynevezett hibrid politikai rendszerekr?l, amelyek egyszerre mutatnak demokratikus és autokratikus vonásokat.

Ilyen rendszerek megtalálhatók a posztszovjet térségben ugyanúgy, mint ahogyan Ázsiában, Latin-Amerikában és foltokban Afrikában, s gyakran úgy emlegetik ezeket, mint félautokráciák, defektes, illiberális vagy populista demokráciák, s a sor Oroszországtól kezdve Kazahsztánon és Indonézián át Chiléig és Bolíviáig tart.

S bár a nyugati közvéleményben id?nként már árnyaltabb és tárgyilagosabb vélemények is megjelennek, mégis er?sen tartja magát az az álláspont, hogy a hibrid rendszerek rosszak és m?ködésképtelenek, mert nem a nyugati recepteket követik. De vajon tartható-e még ez az álláspont a XXI. században? Úgy gondolom, korántsem.

Abból kell kiindulnunk, hogy mind a kelet-európai (nem közép-európai!), mind a délkelet-ázsiai, mind a latin-amerikai, illetve a közel-keleti, arab térségben kiderült, hogy a nyugati intézmények mint modellek nem képesek úgy m?ködni, mint a modellországokban. Ellenáll ennek a társadalom hozott politikai kultúrája (er?s vallásosság, az individualizáció hiánya, klientelizmus, örökölt hierarchiák, átfogó korrupció és etatizmus, a bürokrácia túlterjeszkedése, kasztosodott, hierarchikus társadalom stb.), s az e körülmények között szocializálódott elit mentalitása.

Észre kell vennünk, hogy ezek a hibrid rendszerek nem tesznek mást, mint a fennálló történelmi, társadalmi és kulturális adottságok közé próbálják beilleszteni, ha tetszik, szervesíteni a demokrácia intézményeit. Másképpen, az adott ország keretein belül m?köd?képessé tesznek egy rendszert, amely valójában egyfajta hibrid rendszerré válik, s ez nyugati szemmel nézve már nem demokrácia, nem megnyugtató és nem is érthető.

Ugyanakkor megítélésem szerint az egész jelenséget más megközelítésb?l kell szemlélnünk. Úgy vélem, meg kell szabadulnunk attól a kiindulóponttól, hogy ha valamelyik ország nem a teljes és minden szempontból kiforrott, szervesen és dinamikusan m?köd? nyugati típusú demokráciát valósítja meg, akkor feltétlenül visszafejl?désnek vagyunk a szemtanúi. Egyfel?l látnunk kell: ezek a „hibrid” országok elfogadják, hogy a demokrácia a XX. század végére világnorma lett, s ha ehhez valamelyest nem alkalmazkodnak, akkor a nemzetközi politikai közösség kiveti ?ket magából, annak minden negatív következményével együtt (lásd Észak-Korea, Kuba, Afganisztán, korábban Irán esetét). Ám az uralkodó elit adott országukon belüli legitimitációjának mégis az az els?dleges alapja, hogy kormányzásuk eredményes, hatékony, m?köd?képes legyen – nem utolsósorban gazdasági értelemben. Annál is inkább, hiszen ha az utóbbi nem teljesül, akkor nekik el?bb vagy utóbb távozniuk kell a hatalomból.

Eleinte tehát bevezetik a demokratikus intézményeket, ám amikor szembesülnek a társadalom hozott politikai kultúrájával, a történelmük során létrejött hagyományokkal, a középkorias államformával és gyökerekkel, a vallási szokásokkal és a többi, nem feltétlenül demokratikus magatartást er?sít? elemmel, akkor ezekhez alkalmazkodnak a hatékony és eredményes hatalomgyakorlás érdekében. Mindez pedig létrehozza a hibrid rendszereket, amelyek valójában egyfajta „alkalmazott” demokráciák, s hogy ez az „alkalmazás” meddig és milyen szintig érvényesül, és hol szorul vissza, az már az adott ország, régió, térség civilizációs hagyományaival áll leginkább összefüggésben.

Helytelen kiindulópont, ha csak azt mérlegeljük, hogy egy hibrid rendszer, vagy az én fogalmammal: alkalmazott demokrácia vajon mikor indul el végre már a „teljes” demokrácia felé; hogy megfeleljen például a Freedom House vagy az Egyesült Államok – persze álságosan szigorú – elvárásainak. Tudomásul kell vennünk, hogy a világ régióinak meghatározott kulturális és történelmi feltételei között egy hibrid rendszer is lehet eredményes, s?t, stabilizálódhat is, mert adekvátnak és legitimnek bizonyul az adott ország lakói számára.

Ebben az összefüggésben a demokráciának mint valamiféle fenyeget? mózesi k?táblának a felmutatása nem sokat ér, s?t; ez a túlzottan is idealisztikus – és gyakran g?gös – mentalitás vezette el a Nyugatot olyan megalapozatlan és indokolatlan beavatkozásokhoz, mint az Egyesült Államok vagy a NATO egyes „felszabadító” akciói – lásd korábban Vietnam, majd Afganisztán, Irak, Szíria, Líbia. A következményt ismerjük: demokrácia helyett egy velejéig vallásos, a sarírára épül?, fundamentalista, terrorista Iszlám Állam létrejött. Valljuk be: nem túl fényes eredmény, ámde legalább siralmas és veszélyes is.

A világlátásunkban kell paradigmatis fordulatot tennünk. Több megértést kell tanúsítanunk az egyes régiók és országok, kultúrák és civilizációk útkereséseivel kapcsolatban; igazából annak kell örülni és azért lehet optimistának maradni, ha a különféle, sajátos civilizációs mintákat hordozó térségek országainak jelent?s részében a demokrácia mint elvárás és világnorma jelenik meg. A demokrácia alkalmazása, az alkalmazott demokrácia korántsem azt jelenti, hogy nyugati mércével is komolyan vehet? demokráciák alakultak ki az adott országokban; viszont még mindig lényegesen szerencsésebb és jobb ez az alternatíva, mint a totális diktatúra és önkényuralom, ahol emberek éheznek, embereket ölnek meg és börtönöznek be, mint a volt Szovjetunióban, részben a mai Kínában, a mai Észak-Koreában, Afrika egyes országaiban, illetve az iszlám jogrend szerint m?köd?, fundamentalista államokban.

Több megértésre és szerénységre van szükség a más civilizációk és régiók rendszerépítéseinek megítélésakor, s különösen az nem ildomos, hogy mi, euroatlantiak mondjuk meg a thaiföldieknek vagy Kirgizisztánnak, Szingapúrnak vagy a Fülöp-szigeteknek, Mexikónak vagy Argentínának, Iránnak vagy Törökországnak, s persze Oroszországnak, Indiának és Kínának, hogyan kellene felépíteniük politikai rendszerüket. Ha egy ország stabilan és eredményesen működik egy elnöki rendszer? féldemokráciában vagy félautokráciában, akkor kevés értelme van a demokrácia „további kiterjedését” várnunk és esetleg követelnünk is. Helyette annak kell érvényesülnie, hogy a demokrácia és az emberi jogok bizonyos formáit és elemeit alkalmazzák ezek az országok, s ezzel is több az esélye annak, hogy uralkodó köreik legalább valamilyen mértékben tiszteletben tartják az emberi lét alapértékeit.

Foglaljuk tehát össze: adott civilizációs, kulturális, történelmi és társadalmi körülmények között az is nagy eredmény, ha egy ország politikai elitje elfogadja a demokráciát legalább egyfajta küls? világnormának, amihez többé vagy kevésbé alkalmazkodni kell; ha ez megvalósul, máris megnövekszik az esély emberséges és tisztességes társadalmi viszonyok kialakulására. Az egyes nemzetállamok nem mások, mint a világ alapvet? társadalmi organizmusai. Létmódjuk önmaguk, illetve kulturális és civilizációs környezetük által meghatározott; ha kívülr? beleavatkozunk ezekbe, felbomlik ez az organizmus és kaotikussá válik, megbetegszik. A klasszikus demokrácia a nyugati civilizáció terméke (ehhez tartozik Közép-Európa, Közép-Ázsia már nem), amelyet nem lehet, de valójában nem is érdemes más civilizációkra er?ltetni, mert azzal ellenkez? hatást váltunk ki. Amit tehetünk, az a demokrácia mint norma, minta felkínálása, s az abban való reménykedés, hogy más civilizációk nemzetállamai is találnak benne inkorporálható, beépíthet? elemeket.

Legyünk tehát szerények, s a XXI. század elején ismerjük el: a demokrácia immár nem egy mindenképp álló, globális minta, hanem számunkra, európai, keresztény, a nyugati civilizációhoz tartozó emberek számára a legemberibb és legerkölcösebb lehet?ség és módszer az emberek közötti együttélés megszervezésére.

Fricz Tamás - A szerz? politológus

www.magyaridok.hu

Tisztelt olvasók!

Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következ? címen: <https://twitter.com/syracuse73>, illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>

- Minden "lájuk számít, segíti a magazin működését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló

